

NYA

BOTANISKA NOTISER

UTGIFNE AF

N:o 1.

K. F. THEDENIUS.

Januari.

1852.

INNEHÅLL: ORIG.-AFH.: BERGSTRAND: Naturalhistoriska anteckningar om Åland. — LITT.-ÖFVERS.: GOSSELMAN: Stirpes rariores territorii Ystadiensis. — STRÖDDA UNDERR.: Framl. Med. Cand. P. C. AFZELII Herbarium till salu.

Original-Afhandling.

Naturalhistoriska anteckningar om Åland, af C. E. Bergstrand.

Man har länge uraktlåtit att taga någon närmare kännedom om den Åländska ögruppen; få botanister eller naturkännare hafva besökt densamma, och få äro de uppgifter, man derom erhållit. Åland har derföre länge legat i mörker, ej blott för Sverige, utan äfven för sjelfva Finland; man har ansett denna ösamling blott såsom kala och ofruktbara klippor i hafvet, ej värda den ringaste uppmärksamhet eller undersökning. Man har till och med i Finland betraktat Åland med afsky, och mången har i sin okunnighet om rätta förhållandet ansett det snart sagdt som ett straff, att öfverflytta från fasta landet till denna, såsom de förmenade, nästan obebodda och vilda skärgård, utestängd från allt umgänge med den öfriga världen. Detta är dock ett stort misstag. Jag tror säkerligen att ingen återvändt, utan att hafva funnit detta misstag, utan att hafva fattat helt andra föreställningar och fått en helt annan erfarenhet om såväl Ålands utseende, som dess öfriga förhållanden. Sålunda har man

småningom fått andra tankar om beskaffenheten af detta land, och vetenskapsmännen i Finland hafva slutligen börjat vända sin uppmärksamhet på detsamma. — För några få år sedan utskickade Sällskapet »*Pro fauna et flora fennica*» flera yngre naturforskare, i afsigt att taga kännedom om ögruppens Flora och Fauna, men några officiella underrättelser om resultatet af denna excursion hafva icke blifvit lemnade. Föröfrigt hafva Chirurg. Mag. Hr J. M. af Tengström och Studeranden Hr Skogman jemte några få andra en tid varit sysselsatta med undersökningen af Ålands vegetation, men resultatet deraf är mig ännu föga känt.

Den vidsträckta Åländska skärgården ligger utbredd mellan $59^{\circ}47'$ och $60^{\circ}32'$ nordl. b. samt mellan $36^{\circ}57'$ och 39° l. från Ferrö. Arealen är 11 qv. mil och utgöres af omkring 80 bebodda öar jemte en otalig mängd klippor och skär eller mindre, obebodda holmar. Den största ön bär namn af *Fasta Åland*, hyser ungefär $\frac{2}{3}$ af folkmängden, eger en utsträckning af $3\frac{3}{4}$ mil från norr till söder samt 3 mil från vester till öster och är på mångfalldigt sätt genomskuren af djupt inträngande vikar och sund. Närmast Fasta Åland i vester ligger *Eckerö*, likaledes en betydlig ö, hvilken jemte *Signilskär* sålunda ligger Svenska kusten närmast. Nära Fasta Åland i söder ligger *Lumparland* samt i öster *Wårdö*. Till sammans med dessa tre öar utgöres Fasta Åland af följande församlingar: *Hammarland* med *Eckerö* kapell i vester, *Finström* med *Getha* kapell i norr, *Saltvik* i nordost, *Sund* med *Wårdö* kapell i öster samt *Jomala* och *Lemland* med *Lumparlands* kapell i söder. Till Åland höra dessutom *Fögle* med *Sottunga* och *Kökars* kapeller samt *Kumlinge* med *Brändö* kapell. Dessa tvenne sistnämnda församlingar med sina kapeller bestå af en oräknelig mängd smärre öar och skär, vidt utspridda i sydost och öster om Fasta Åland.

Ålands södra och östra skärgård bildas mestadels af endast kala klippor och berg, saknande stundom nästan all vegetation; blott här och der finnas några snärre, likasom tillfälligtvis utströdda holmar, hvars utseende och vegetation bilda ett tvärt afbrott mot de kringliggande

klippornas. Längre i öster inuti Finska skärgården blifva öarne deremot växtrikare och erhålla i allmänhet ett behagligare och skönare utseende. Fasta Åland åter är i allmänhet oändligen vackert; dalar och höga berg omvexla ständigt med hvarandra. De skönaste utsigterna äro vid *Kastelholm*, *Sunds* prestgård samt *Jomala* kyrka m. fl. Derjemte finnas ganska många vackra ställen i Hammarland och Finström, såsom vid *Sharpnätö* och *Bastö* m. fl., der hela landets vegetation likasom tyckes vara concentrerad och der naturen verkligen tyckes vilja visa sina mästerverk i prakt och skönhet. Några större slätter finnas ingenstädes, utom vid *Haga* kungsgård i Saltviks socken. De högsta bergen ligga föröfrigt i Getha och norra Saltvik, der *Orrdalsklinten* (omkring 600 fot öfver hafvet) anses såsom den högsta punkt på hela Åland. Betydliga bergsträckor träffas dessutom i södra Jomala och Lemland samt på Eckerö. Berg, dalar och vikar hafva sin hufvudrigtning från norr till söder, endast på några ställen i Sund är deras rigtning motsatt eller från öster till vester. Några egentliga strömmar eller vattendrag finnas deremot alldeles icke; blott en och annan liten obetydlig bäck träffas i Saltvik och södra Finström. Träsk och smärre insjöar finnas i mängd, ehuru ingen af betydenhet.

Ålands bergformation är alldeles af en egen beskaffenhet, olik den både på Svenska och Finska sidan. Hela Åland hvilar nemligen på en grund, bestående af röd, groftlärnig granit, af *Linné* kallad *Saxum alandicum* och beskrifves sålunda: »*tota fere Alandia insula pro fundamento agnoscit petram e spato opaco rufo compositam, paucis admodum heterogeneis particulis immixtis.*» I den sydöstra och östra skärgården träffas ock derjemte en mörkgrå, skimmerrådande bergart med hvita quartz-ådror. Kalksten finnes dels uppkastad vid stränderna, dels lös i jorden, men verkligt kalkbrott finnes nästan ingenstädes. Jordmånen är i allmänhet stenbunden, bestående än af lera, än af sand, uppblandad med åtskilliga andra jordarter.

Vegetationen är på de flesta ställen ganska yppig, men mindre rik på mångfalld och arter. Skogarne bestå

af tall och gran, hvilka trädslag likväl alldeles saknas på Kökar. Föröfrigt hysa löfskogarne ahl, björk, asp, rönn och hassel, hvilket sistnämnda slägte på Kumlinge förekommer i sådan mängd, att hasselnötter utskeppas och försäljas till andra orter. Fruktträd trifvas sällan, åtminstone icke i södra och sydöstra skärgården, der alla försök i trädgårdsplantering och köksväxters odling varit förgäfves; endast på Fasta Åland har det till en del velat lyckas, emedan växter derstädes inuti landet äro bättre skyddade för stormens förstörelser. På Kökar finnes ej heller något åkerbruk, hvarföre alla s. k. åkerväxter (plantæ agrestes) derstädes saknas. Fiske, skälfångst och boskaps-skötsel äro der landtmannens enda näringsyrken. Öfverallt i skärgården, der de vilda hafsstormarne få framfara med ohämmad fart, äro enbuskarne och andra smärre trädarter helt och hållet förvandlade till krypväxter, d. v. s. i täta mattor utbredda på marken och utefter klippväggarne. Det är emellertid lika vackert som märkligt, att sålunda se åtskilliga större träd, såsom vildapel, hägg, ahl, ja sjelfva eken (t. ex. på Ösverön i Fögle socken) böja sig för vinden och utbreda sina grenar, lika grönskande och lefvande löfmattor, på de eljest nakna klipporna, i stället för att höja majestätiskt sina kronor uppriätta i luften. I denna skärgård äro följande växter anmärkningsvärda: *Taraxacum officinale* — * *corniculatum* och * *palustre* vid Degerby; *Valerianella olitoria* på Degerön och Kökar; *Asperula odorata* vid Degerby; *Melampyrum cristatum* på Idön; *Utricularia intermedia* på Hamnö; *Cornus succica* på Kökar; *Sanicula europæa* på Gripön, Idön m. fl.; *Adoxa Moschatellina* på Skråfskär m. fl.; *Ranunculus cassubicus* på Degerön och Gripön; *Actæa spicata* på Idön; *Dentaria bulbifera* på Skråfskär och Gripö; *Isatis tinctoria* på Fingrundet och Gåsskär; *Draba incana* β *stricta* på Flatskär; *Cochlearia danica* på Kökar m. fl.; *Drosera longifolia* på Hamnö; *Circæa alpina* på Kökar; *Pyrola chlorantha* på Gripö m. fl.; *Daphne Mezereum* vid Degerby, numera utgången; *Orchis sambucina* och *angustifolia*, *Listera ovata* m. fl. på Gripön; *Gymnadenia conopsea* och *Cephalanthera ensifolia* på Idön, der äfven *Convallaria multiflora*, *Scirpus compressus* och *maritimus*,

Trichophorum alpinum m. fl. förekomma. Här och der på dessa öar anträffas ock *Pyrus Malus*, *Cratægus Oxycantha* m. fl. samt *Asplenium Trichomanes* och *septentrionale*, *Botrychium Lunaria*, *Ophioglossum vulgatum*, *Lycopodium Selago* m. fl.

Deremot tyckas åtskilliga arter alldeles saknas i södra skärgården, såsom: *Carlina vulgaris*, *Tragopogon pratensis*, *Ajuga pyramidalis*, *Ægopodium Podagraria*, *Ranunculus Lingua*, *Orobus niger*, *Trifolium spadiceum*, *Anthyllis Vulneraria*, *Betula nana* och *Helianthemum vulgare* m. fl. Dessa förekomma först på Fasta Åland omkring fästningen *Skarpans* och i trakten af *Kastelholm* och *Sunds prestgård*.

Likasom det märkliga förhållande bland Ålands djur inträffar, att stundom de aldra allmännaste djurarter derstädes totalt saknas, såsom: tjäder, raphöns och hjerpar samt ekorrar före 1836, då de genom en tillfällighet infördes och sedermera i landets skogar fortplantade sig; likaså är förhållandet bland växterna. *Hottonia palustris*, *Lobelia Dortmanna*, *Orobus tuberosus*, *Campanula patula*, *Verbascum nigrum* och *Veronica Anagallis* m. fl. synas verkligen vara bannlysta öfver hela Åland; åtminstone har jag ej, oaktadt ifrigt sökande, kunnat finna något spår till dem. *Campanula patula* förekommer dock närmast utom Åländska ögruppen i *Korpo* och *Nagu*, belägna i närheten af *Åbo*. Deremot förekomma *Sorbus hybrida*, *Orobus vernus*, *Empetrum nigrum*, *Sedum album*, *Geranium sanguineum*, *Angelica sylvestris*, *Laserpitium latifolium* samt utmed hafsstränderna *Angelica littoralis*, *Aster Tripolium*, *Erythræa linariifolia*, *Plantago maritima*, *Triglochin maritimum*, *Silene maritima* m. fl. ganska allmänt öfverallt. *Primula farinosa* är allmän på Åland, men lär saknas i Fasta Finland. Dessa och otaliga andra afvikelser från det egentliga Finland å ena sidan samt Sverige å den andra, så i botaniskt som zoologiskt och geologiskt hänseende, göra, att Åland i många fall blir värdt all uppmärksamhet samt af stort intresse vid många undersökningar.

Tag bort skärgårdsförsamlingarne *Fögle* och *Kumlinge*, så att endast Fasta Åland återstår jemte *Eckerö*,

Lumparland och Wårdö, och drag en linea i rigtning från nordvest till sydost eller från *Ådskär* genom *Getha* och *Finström* förbi *Åttböle*, *Östanåker*, *Ingby*, *Önningby*, *Bengtsböle*, *Wessingsboda* och ut till *Ådskär* i *Fögle fjärden*, — så uppstå följande märkvärdiga förhållanden: På östra sidan om denna linea har man således östra delarne af *Getha*, *Finström*, *Jomala* och *Lemland* samt hela *Saltvik*, *Sund*, *Wårdö* och *Lumparland*, på den vestra åter de återstående delarne af *Getha*, *Finström*, *Jomala* och *Lemland* samt hela *Hammarland* och *Eckerö*. Hvardera af dessa tvenne hufvuddelar har sin egen jordmån, sitt eget vattensystem och sitt eget flodområde. I den östra delen består jordmånen af lera, är mera fruktbarande och särdeles lämplig för åkerbruk; i den vestra deremot består den mestadels af sand, här och der finnes sand- eller kalkmergel blandad med mylla eller mojord, är i allmänhet mera mager och ej så fruktbringande. I det östra vattensystemet är *Lumparn* medelpunkten, hvilken genom åtskilliga sund står i förbindelse med *Wargathafjärden* och *Föglefjärden* samt tränger djupt upp i landet medelst *Saltviksfjärden*. Vattnet är i allmänhet mindre saltaktigt, emedan föreningen med hafvet är mera utestängd genom de vidsträckta yttre skärgårdarne. I det vestra vattensystemet är *Pansarnäsfjärden* medelpunkten, som upptager *Bergöfjärden* med *Postaviken* samt *Orrfjärden*, och står sjelf i förening med *Finbofjärden* och hafvet. Vattnet vid kusterna har härstädes mera salta, emedan landet står i omedelbar beröring med *Östersjön*, *Ålands haf* och *Bottniska viken*. I det östra florumrådet har vegetationen sitt centrum omkring *Tosarby*, *Kastelholm* och *Sunds kyrka*; i det vestra åter är den concentrerad omkring *Bastö*, *Bolstaholm* och *Skarpnätö*. Föröfrigt karakteriseras det östra området deraf, att eken förekommer mera sällan och att vikar och berg stundom ega en mera oregelbunden utsträckning; i det vestra deremot äro ekar, almar och lindar temligen allmänna och ofta grupperade i behagliga lundar; träsk, insjöar, hafsvikar och berg hafva der öfverallt den för *Åland* regelbundna rigtningen från norr till söder. Dessutom äro *Lycopus europæus*, *Echinosperrum Lappula*, *Ranunculus Lin-*

gua, Anemone ranunculoides, Corydalis laxa, Peplis Portula, Fragaria collina, Trifolium agrarium, Betula nana, Allium Scorodoprasum, Lemna trisulca, Eriophorum latifolium, Carex Pseudocyperus, Polystichum Thelypteris m. fl. egendomliga och karakteristiska växtarter för den östra hufvuddelen, under det *Cuscuta europæa, Cirsium heterophyllum, Libanotis montana, Sorbus scandica* och *hybrido-Aucuparia, Trifolium fragiferum, Andromeda polifolia, Taxus baccata, Chara tomentosa, Salicornia herbacea, Epipactis latifolia, Cornus suecica, Bulliarda aquatica, Saxifraga tri-dactylites, Hippophaë rhamnoides, Allium ursinum, Selaginella spinulosa* m. fl. äro det för den vestra. Slutligen må ock anmärkas, att Kastelholm och Sund äro de enda ställen, der *kräftor* förekomma inom Åland, således blott inom det östra området, då deremot *Stör* stundom fångas inom det vestra, der ock *Espingen* plägar ibland vara synlig. Ja, hvad än mer är! sjelfva den allmänna befolkningen i dessa begge delar tyckes vara olika till seder, lynnen och karakter, i språk och öfriga förhållanden, så att troligt är, att de ursprungligen härstamma från skilda länder eller landskaper. Alla de här uppräknade omständigheterna äro ingalunda godtyckligt fattade och uppställda, utan äro verkligen i naturen grundade, och det skall i sanning blifva mig ett kärt nöje, att framdeles söka närmare utreda dessa intressanta förhållanden.

En annan märkvärdighet för Åland är äfvenledes den sjuklighet, som röjer sig hos de flesta träd och äfven örter, och hvilken ej kan undgå att observeras vid en noggrann skärskådning af vegetationens och landets egenheter. Den består hos en del träd uti de onaturliga utväxter, som börja visa sig, så snart trädet uppnått en viss ålder; hos andra uti inre röta, hvarvid växten småningom öfverdrages af ett luf-lager, som slutligen betager trädet förmågan att vidare utveckla sig, hvarefter det utdör och borttruttar. Man har velat söka grunden härtill i den alltför yppiga och öfverdrifna växtligheten hos plantorna såsom unga, och som derföre utöfvar ett skadligt inflytande på de särskilda individerna. Måhända hör orsaken ock sökas i jordmånens egen beskaffenhet eller landets läge och beroende af hafvet på alla sidor. För dessa

hypotesers sannolikhet är en närmare undersökning nödvändig, stödd på flerårig observation af sjukdomens beskaffenhet, utveckling och förlopp. Likaledes är den omständigheten anmärkningsvärd, att de flesta växterna utmed hafsstränderna och i synnerhet på klipporna antaga en rödaktig färg, liknande bergens färg i allmänhet.

Åland förtjänar således, oaktadt sin fattigdom på arter, naturforskares uppmärksamhet, icke blott för sin rika och yppiga vegetation och öfriga naturskönheter, utan äfven för sina naturunder och naturfenomen. Hvad naturmärkvärdigheterna beträffar, må blott i förbigående tillåtas mig anföra den beundransvärda *Källskärskannan* i Kökars vestra skärgård, der genom vattnets bearbetande en från berget lösröckt sten erhållit fullkomlig skapnad af ett gammalmodigt kannstop, som har 5 alnar 15 tums höjd och 10 till 13 alnars omkrets, samt med ämne till ett handtag af 1 aln och 4 tums bredd. Formerna ega öfverallt sådan proportion och symmetri, att det hela likasom tyckes vara nyss utgånet ur en verklig konstnårs hand. Dessutom finnas på flera ställen af Åland märkvärdiga grottor, hvilka stundom blifvit föremål för skriftställares poetiska skildringar. Till naturfenomenerna må räknas de hägringar (*fata morgana*), hvilka ofta visa sig, hvarvid Svenska landet eller andra aflägsna föremål synas närma sig åskådarens ståndpunkt. Föröfrigt är Åland rikt på petrifikater, hvaraf redan omkring 150 särskilda arter blifvit under de tvenne sednaste åren insamlade — en omständighet, som man förut icke ens anat. Historiska minnesmärken finnas allestädes; ruiner och lemningar efter borgar, fästen, begravningsplatser och kapell m. m. saknas ingalunda, och det är sannolikt, att Åland icke blott under Medeltiden, utan ännu mer under vikingaåldern spelat en vigtig role i Norden.

Jag har här, kanske mer än nödigt varit, utbredt mig i ämnen, som icke höra till egentliga föremålet för denna lilla uppsats, men jag har endast velat flygtigt vidröra dem, för att blott visa, det Åland så i vegetativt som andra afseenden är af stort intresse och bör således betraktas såsom ett värdigt föremål för forskningar och iakttagelser af alla slag.

För att göra växternas geografiska utbredning mera åskådlig, har jag i nedanstående katalog efter hvarje art betecknat växt-lokalerna och de särskilda arternas förekomst genom vissa bokstäfver, ställda näst efter artens namn. Hela Åländska ögruppen har jag nemligen fördelat i fyra växt-regioner eller distrikter, och angifvit dem sålunda:

- A betecknar det förut omtalade *vestra* området af Fasta Åland;
 B — — — *östra* området deraf;
 C — *södra* och *sydöstra skärgården* eller *Fögle* och *Kökar* m. fl.;
 D — *östra*, egentligen utom Åland liggande *skärgården* eller *Korpo* och *Nagu* m. fl.

För att närmare bestämma någon viss del inom dessa fyra distrikter, har jag begagnat de för väderstreckens beteckning allmänt brukliga bokstäfver, såsom: *v*, *n*, *ö*, *s*, *nv*, *so*, *m*. (mellersta) o. s. v. Dessa sättas näst efter bokstafven, som anger distriktet, inom hvilket de sålunda bestämma vissa delar. I händelse någon eljest allmän växt saknas i något visst distrikt eller i någon viss del deraf så antydes detta genom *o*, som står näst framför distriktets beteckning.

Lokalerna äro vidare betecknade genom bokstäfver ur det större alfabetet sålunda:

- A = växter förekommande bland säd, på åkrar, odlade ställen, vid gårdar och byar m. m. (*Pl. agr.*)
 C = — — — på öppna ställen, fält, torra ängsbackar o. s. v. (*Pl. camp.*)
 L = — — — i träsk, insjöar, källdrag, diken och på sumpiga ställen (*Pl. lac. et pal.*)
 M = — — — i hafsvatten och på saltvattensstränder (*Pl. mar.*)
 N = — — — i lundar och på skuggrika ställen m. m. (*Pl. nem.*)
 P = — — — på ängar, dikesrenar o. s. v. (*Pl. prat.*)

- R = växter förekommande på berg och nakna klippor
(*Pl. rup.*).
S = — — — i skogar, beteshagar och på andra skogbeväxta ställen (*Pl. sylv.*).

Ehuru åtskilliga andra lokalbestämningar kunde uppgifvas, har jag dock ansett mig böra inskränka antalet till dessa åtta, såsom de viktigaste och mest karakteristiska. Man bör således ej förundra sig deröfver, att jag använt teckningen L för *Bidens tripartita*, *Gnaphalium uliginosum*, *Nuphar luteum*, *Myrica Gale*, *Glyceria fluitans* m. fl., ehuru växtlokalerna för dessa arter stundom tyckas vara vidt åtskilda. Hufvudsaken är nemligen, att blott antyda, det jag funnit alla dessa arter städse växande på sumpiga ställen eller i sött vatten, till skillnad från andra växter, som blifvit träffade i salt vatten eller på sumpiga ställen invid hafsstränderna, och för hvilka arter jag begagnat teckningen M. För *Triglochin palustre* m. fl. står teckningen ML, hvilken tillkännager, att växten träffas likaväl på hafsstränderna som uti kärr inuti landet.

För att uttrycka talrikheten af växternas förekomst på de anförda lokalerna hafva följande bokstäfver ur det mindre alfabetet blifvit begagnade:

- rr = växter mycket sällsynta;
r = — sällsynta;
pr = — här och der, temligen sällsynta;
p = — här och der, mera strödda;
pf = — här och der, stundom täckande;
f = — allmänna, men strödda;
ff = — ganska allmänna och ofta täckande.

Några exempel, i afsigt att tydliggöra meningen med dessa olika beteckningssätt:

Achillea Ptarmica L. Anv, Dm: Apr.; d. v. s. denna art förekommer i nordvestra delen af Fasta Åland i det vestra distriktet samt i mellersta delen af Korpo (= det östliga florområdet, bestående af skärgården närmare Fasta Finland); på dessa ställen har den sparsamt blifvit funnen på åkrar och bland säd.

Pinus Abies L. oCso: Sff.; d. v. s. Granen saknas i sydöstra delen af den södra skärgården eller på Kōkar

och närgränsande öar, men träffas eljest allmänt öfver hela Åland, der den uppträder i massa och bildar stora skogar.

Cephalanthera ensifolia Rich. Cso: Nrr.; häraf ser man, att denna växt är ganska sällsynt och har hittills blott blifvit funnen i lundar uti den sydöstra skärgården eller på Kökar.

Fortsättn.

Litteratur-Öfversigt.

Stirpes rariores territorii Ystadiensis. Akademisk afhandling af Carl August Gosselman. Lund 1851, pp. 18, 8:o.

En afhandling med ofvanstående titel ventilerades på Carolinska Akademien den 20 sistl. December. Att titeln är på latin, men hela afhandlingen på svenska, lär bero på befintligheten af något stadgande, som föreskrifver, att åtminstone titeln om ej mera skall vara på latin, om afhandlingen skall kunna godkännas såsom akademiskt prof.

Då mindre akademiska afhandlingar, som icke blifvit tillgängliga i bokhandeln, ofta med svårighet kunna erhållas, och en stor del af Notisernas publikum måhända eljest skulle gå miste om de tillägg till Skånes Flora, som i den nyssnämnde innehållas, så tror man sig tjena med införande i Notiserna af ett något fullständigare utdrag, än som kunde vara nödvändigt om afhandlingen med lätthet stod att erhållas.

I förordet yttrar förf., att trakten kring Ystad, som, i botaniskt hänseende, är en af de intressantaste inom Skåne, blifvit af honom flitigt genomströfvad under sommarmånaderna åren 1847, 48 och 49, samt att han, oaktadt exkursionerna blott sträckte sig en eller två mil utom staden, träffat flere sällsyntare växter, hvilka icke förr varit uppgifna för denna trakt. Att uppgifva dessa, samt lemna en öfversigt öfver mindre allmänna, derstädes

redan förut anmärkta, växter säger förf. vara ändamålet med afhandlingen.

Hvad förf. i förordet uppgifver om vegetationen i Ystadtrakten har följande lydelse: »Ystad, belägen vid Östersjöns kust, är omgifven af slätter. Öster om staden utgöras dessa af Ljunghedar och sandfält, sparsamt be vuxna med gräs och planterade med Al och Tall. Denna plantering sträcker sig till Köpingsåns gamla fåra, som på åtskilliga ställen nästan uttorkat och alstrat en alldeles egendomlig vegetation; på andra sidan ån vidtaga åter sandfält, hvilka sträcka sig ända mot Käsebergas lerblandade sandbackar, som tvärbrant resa sig mot hafsstranden och utgöra växtorten för *Tunica prolifera* och *Medicago minima*. — Vestra strandens vegetation är helt olika; bördiga åkrar hafva här intagit sandslätternas plats; de på östra stranden så ymnigt förekommande *Elymus*, *Psamma arenaria*, *Tritica* och *Lathyrus maritimus* hafva här alldeles försvunnit; en mera allmän strandvegetation uppträder i stället. Märkligare växtlokaler på denna kuststräcka äro Svarte mölla (den i Flororna stundom omnämnda Svarte skog är helt och hållet förstörd), Charlottenlunds skog och hafsstranden nära densamma, hvilken nästan helt och hållet betäcket af Al, Hagtorn och Slånbuskar, bland hvilka hafva inträngt sig *Cornus sanguinea* och *Euonymus*; dessa busksnår äro betäckta med klängande massor af *Convolvulus sepium* och *Rubus corylifolius*, hvilka äfven i sällskap med *Hedera* bilda grönskande infattningar kring stenarne på stranden. — Längre bort i vester visar sig Hörte skog, i hvilken man har att söka *Campanula Cervicaria* och *Silau pratensis*.

Norr om Ystad vidtaga bördiga åkrar, hvilka på omkring en mils afstånd från staden begränsas af bokskogarne vid Marsvinsholm, Krageholm, Baldringe och Högestad. Krageholms- och den närbelägna Bergsjöholms skogen äro i synnerhet växtrike och innehålla nästan alla de arter man vanligen träffar på i Skånes boklundar. Vid den förstnämnde herregården förtjenar den gamla trädgården uppmärksamhet; dess gräsplaner prydas neml. af *Geranium phæum*, *Lilium Martagon* m. fl. från början odlade växter; den i den närbelägna sjön liggande ön

Lybeck utmärker sig genom en sydländskt yppig vegetation: manshöga ormbunkar, som stå i rader liksom planterade, ännu högre *Urticæ*, frodiga *Lunariæ* och *Dentariæ*, *Allium ursinum*, den snärjande *Galium Aparine* m. fl. betäcka helt och hållet dess yta, på hvilken öfriga skogsväxter, för hvilka dock knappast någon plats är lemnad, uppträda i förstorade, yppiga former. — Ej långt från Högestad glänsa de hvita kalkbackarne vid Benestad, genomkorsade af talrika rännilar och utgörande växtplatsen för en mängd sällsyntare växter, bland hvilka främst må nämnas *Tetragonolobus*. Norr om dessa backar utbreder sig den vackra Fyledalen, omgifven på ena sidan af Stenby hällar och på den andra af Högestads-skogen.»

Dessa nu uppgifna orter äro växtlokaler för de flesta sällsynta växter, som uppräknas i afhandlingen, hvarutur följande förtjenar anföras, såsom varande växtgeografiska tillägg till hvad som förut är bekant genom de hittills utgifna växtförteckningarne och flororne öfver Skåne.

Anthemis arvensis γ *salina* Hn. på hafsstranden vid Köpingsåns gamla fåra.

Erigeron canadensis L. har ånyo blifvit förgäfvets eftersökt vid Gusnafva, hvarföre synes säkert, att den derstädes gått ut.

Tragopogon pratensis β *undulatus* Hn. på ängar omkring Ystad, samt vid Allevads Mölla.

Xanthium strumarium L. anses vara utgången vid Ystad.

Valeriana sambucifolia Mik. är allmännare än *V. officinalis*.

Convolvulus sepium L. vid Herrestad och Charlottenlund.

Lithospermum officinale L. i stor mängd på hafsstranden vid Charlottenlund.

Mentha sativa L. i diken norr om staden.

— *Agardhiana* Fr. anföres med frågetecken såsom växande vid Svarte Mölla.

Origanum vulgare L. förekommer med hvita blommor på en backe nära Svarte.

Glaux maritima L. förekommer endast vid Charlottenlund.

Plantago lanceolata γ *dubia* Hn. fanns 1848 vid Köpingsåns gamla fåra.

Batrachium Petiveri Koch. i en grop öster om staden nära det s. k. Hörarhuset.

— *paucistamineum* Tausch. bland föregående och vid Svarte Mölla.

Polygala comosa L. på slätten vester om Bokhultsbacken vid Krageholm.

Geranium lucidum L. bland buskar på hafsstranden vid Charlottenlund.

Helianthemum vulgare β *obscurum* Hn. på kalkbackarne vid Benestad.

Rubus corylifolius Sm. på stranden vid Charlottenlund, der den äfven förekommer med dubbla blommor.

Ornithopus perpusillus L. har flera gånger förgäfves blifvit eftersökt på det kända växtstället mellan Köpinge och Kabusa.

Ononis campestris Koch. här och der omkring staden.

Andromeda polifolia L. i Bergsjöholms skog.

Euphorbia Esula L. Den form deraf, som Lilja funnit vid Kabusa, och som skiljde sig från den vanliga genom äggrundt lancettlika rundadt trubbiga blad, och förmodats vara en egen art, har äfven blifvit funnen af förf., men förklaras vara en abnormitet, orsakad af insektstygn eller någon sjuklighet hos växten.

Orchis angustifolia elata Hn. vid Köpingeåns gamla fåra.

Platanthera chlorantha Cust. förekommer allmännare än *P. bifolia*, som är ganska sällsynt.

Cyperus fuscus L. har icke, oaktadt flitigt sökande, kunnat påträffas på det uppgifna stället vid Krageholmsjön.

Glyceria spectabilis M. K. i en bäck mellan Ystad och Surbrunn.

Botrychium rutaceum Sw. i sandplanteringen ungefär midt emellan staden och Köpingeån, vid en gångstig nära stranden.

Strödda Underrättelser.

Framl. Med. Cand. Pehr Conrad Afzelii Herbarium till salu.

Detta Herbarium, till större delen samladt af honom sjelf i trakterna kring Stockholm och Upsala, äfvensom under ett längre vistande på Grislehamn, samt på 2:ne resor till Gottland och under ett kortare besök i södra Sverige, innehåller något öfver 2,000 species, varieteter och former af Skandinaviska phanerogama växter, Eqvise-taceer och Ormbunkar och är ordnad efter Prof. Fries' Summa Veget. Scand. Exemplaren äro vackra, väl conserverade och inlagda i hvitt skrifpapper, ett species i hvarje ark och ett särskildt ark om hvarje genus. I de flesta fall finnas många exemplar af hvarje art, och från många lokaler. Hela denna afdelning af herbariet utgöres af några och femtio bundtar, nästan samtliga försedda med permar af papp. Dessutom höra dit 8 bundtar, innehållande åtskilliga växter till undersökning, dels obestämda, dels icke säkert bestämda, äfvensom dupletter, former och varieteter af de växter, som finnas i herbariet, de flesta från Upsalatrakten och från Gottland. Trenne af dessa supplementbundtar innehålla endast intressantare former och species af Orchider.

Lichen-Samlingen (samlad på ofvannämnda ställen) består af 500 species, varieteter och former, till större delen inlagda i capslar af hvitt skrifpapper, de öfriga liggande dels i capslar af maculatur mellan pappersark, dels utan capslar mellan pappersark med utsatta namn och lokaler. Dessutom 4 bundtar osäkra lafvar, samt 5 bundtar utan namn, men skiljda i genera och species, samt med utsatta localer. Dertill en mängd lafvar, förvarade i 7 påsar, samt i 5 mindre trälådor, alla utan namn. En mindre bundt utländska lafvar, de flesta utan namn.

Utom hvad den framl. med egen hand samlat för sitt herbarium, har detta mycket ökats genom de bidrag

hans Lärare, Proff. Fries och Wahlenberg, lemnat, samt genom byte med åtskilliga äldre och yngre Skandinaviska Botanister, såsom Hrr Stenhammar, Wikström, Hartman, Lange, Holmblad, Westöö, Thedenius, Ångström, Lindblom, Nyman, Sevon, Lagerheim, Holmgren, Torssell m. fl. — Åtskillige växter äro äfven tillkomna från hans faders, Prof. Ad. Afzelii, herbarium.

En större samling mossor, inlagde i capslar af skrifpapper, fästade på ark af dito och bestående af flere 100:de species, är försåld; äfvenså samlingen af Scandinaviska vattentalger och det utländska herbariet, bestående af omkring 4,000 arter.

Hr Prof. Fries, som haft den godheten bese detta, nu till salu erbjudna, herbarium, har derom yttrat sig mycket fördelaktigt samt önskat att det måtte blifva oskingradt och komma i goda händer.

Värdet å de phanerogama växterna har af en ganska competent kännare blifvit uppskattadt till 100, å lafsamlingen till 60 thaler.

Om detta Herbarium kan närmare underrättelser erhållas af Notisernas utgifvare.

J. A. A.

På NYA BOTANISKA NOTISER, som för innevarande år utgifvas med ett ark i månaden jemte behöfliga plancher, emottager Apothekaren K. Fr. Thedenius i Stockholm prenumeration med 2 R:dr B:ko för hela årgången. Han ombesörjer numrornas ordentliga utdelning med posten eller kringsändande till de prenumeranter, som bo uti hufvudstaden, då så önskas och fullständig adress uppgifves. — Insända afhandlingar och meddelanden emottagas med tacksamhet.